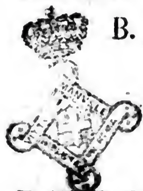
DE

THEOLOGO REFORMATORE PERPETVO

ORATIO SYNODALIS

IN CONVENTV PASTORALI

DIE MAGNI THEOLOGI REFORMATORIS

B. MARTINI LVTHERI

ONOMASTICA

A. O. R. MDCCXLI.

DICTA

A

RVDOLPHO FRIDERICO

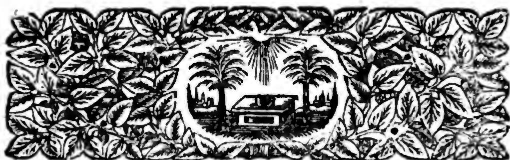
DE VVICHMANSHAVSEN,

PAST. LIEBENVVERD. ET EIVSD. DIOECESEOS SVPERINTEND.

TORGAVIAE,

LITERIS IO. GOTTL. PETERSELLIANIS,

MDCCXLII.

VIRI PLVRIMVM REVERENDI, AMPLISSIMI, DOCTISSIMI, FRATRES IN CHRISTO CHARISSIMI,

Mysteriorum cœlestium disciplinæ, olim placitis humanis depravatæ, iam vero ad veterem divinamque normam, quæ est Dei gratia, reductæ, hilares recordamur. Huius operis, tam mirabiliter editi, cum autor sit ipse Deus, ita fidelissimus eius administer, Pater beatus, in ecclesiam Evangelicam optime meritus, Doctor Martinus Lutherus, hinc felicissimus sanctissimæ religionis merito dictus est Reformator. a)

 Eccle-

a) Ille enim partim officii conscientia fretus, partim causæ bonitate nixus, partim potentia & ope Dei fultus, rem (ecclesiam emendandam) non tantum fortiter & sapienter aggressus est, sed excellenter etiam feliciterque confecit omnem, ut solus reformatoris titulo meruerit a nobis nuncupari &c. vide b. D. Ioh. Bened. Carpzov. Programma Lipſ. 1690. de Luthero vero Reformatore Lipſ. 1678. Videatur Pietas Acad. Lipſ. in Reformat. divi Lutheri memoriam quinquaginta dissert. exhibita, cura celeberr. Christ. Frid. Bœr-

Ecclesiæ ergo faciem, quam illa Lutheri beneficio est consecuta, renovatam, ut perpetuam nobis esse iubeat summus rerum gubernator, istamque fidei pariter ac morum doctrinam nobis denuo concreditam, conservet puram atque illibatam, semper in votis habeamus necesse est, *Fratres Charissimi!* Absint itaque a nobis omnes, solennem divi Lutheri ecclesiæ reformationem alto supercilio aspernantes, sacra nostra carpentes omnia, & nihil rectum, nisi quod ipsorum moribus conveniat, putantes, novam qui ecclesiæ nostræ reformationem meditantur. b) Interim tamen,

Bœrneri Lips. 1717. item Nic. Hunnii Beweiß, daß D. M. Lutherus von GOtt zur Reformation beruffen, qui libellus cum Dresdæ 1717. recuderetur, in præfatione præmissa, Summe Vener. D. V. E. Löscherus proprie loquendo non tam Lutherum, quam potius verbum Dei ecclesiam reformasse ostendit. Conferatur C. A. Heumanni Programma de providentia reformatrice, quod est secundum in eiusdem Luthero Apocalyptico. Divinum quidem opus in Reformatione b. Lutheri agnoverunt Ven. D. E. S. Cyprianus in Præf. præmissa P. II. Tenzelii Bericht von der Reformation, & cap. 26. des Historisch-Theologischen Berichts vom andern Jubel-Fest. atque Raphelius in einigen zum Lutherischen Jubel-Jahr und Wiederlegung einer Päbstlichen Schrifft dienenden Lehren. Male igitur Emserus reformationem, odio Lutheri in sacerdotes pontificios in Bedingung auf Luthers ersten Wiederspruch in 4. aut Fibigerus odio in Papam tribuit in dem in Schlesien gewaltig eingerissenen Lutherthum, Breßlau 1717. in 4. P. 1. incommode vero variis causis politicis adscribunt Hermannus von der Hardt & Heumannus l. c. quibus oppone D. I. F. Buddei Disp. quæ inscribitur: divinæ providentiæ circa ecclesiæ reformationem a b. M. Luthero susceptam assertio.

b) vid. b. Neumannus in Theol. Aphor. Artic. de Ecclesia Aph. XIII.

Itaque

men, nos in media ecclesia repurgata inter infinitam impiorum multitudinem versari, cum Apologia Augustanæ nostræ confessionis in Articulo quarto de Ecclesia lubenter profitentes, impios in ecclesia quotidie esse reformandos, hominesque perpetuo ad veram fidei atque morum normam emendandos, haud inficiamur. Et eiusmodi quidem reformationem usque ad mundi finem etiam in illis ecclesiis, quæ Dei verbo gaudent incorrupto, & legitimo sacramentorum usu perfruuntur, esse continuandam putamus. At longe alia hæc, ab omnibus ecclesiæ ministris merito instituenda, est reformatio, atque ea est, quæ a novatoribus, nil nisi turbas concitantibus, frustra quæritur, introducenda. c) Est enim semperque fuit, prava mor-

Itaque Reformatio Ecclesiæ nostræ, quæ a plerisque hodie attentatur, præpostera est. Evolvatur porro eiusdem Aut. beati de Reformatismo Ecclesiæ nostræ intentato. Witteb. 1717. & comparetur Disput. eiusdem. VI. Anti-Chiliastica de Papatu Ecclesiæ Orthodoxæ Witteb. 1716.

c) Sic Thomas Munzerus statim post Lutheri Reformationem & post eum Schwenkfeldius aliam adhuc & plane puriorem restare reformationem impie profitebantur. Eandem reformandæ Ecclesiæ potestatem Quakeri & alii Fanatici sibi arrogant, ut de Socinianorum aliorumque Ecclesiam reformandi, potius deformandi, pruritu taceamus. Sed pro Dei verbo fumos visionum & naturæ corruptæ venditant, ὑποτυπωσιν ὑγιαινοντων λογων in meras κενοφωνιας & καινοφωνιας transmutant, sacrosanctam doctrinam de iustificatione per solam fidem evertunt, imaginaria sua reformatione, Ecclesiam nostram Lutheranam in pessimam vel Indifferentistarum vel Enthusiastarum colluviem transformant & deformant, ut Christianus Hohburgius im Regenspurgischen Heerhold P. II. Amsterd. 1664. in 8. Brecklingius in Friderico resurgente 1683.

talium indoles ea, ut plerique tenebras luci præferant, nubem pro Iunone, carbones pro thesauro amplectantur. Hinc Theologus ὑποτυπωσιν των ὑγιαινοντων λογων seu sanorum verborum formam atque exemplar tenens, d) huius ductum in munere sacro sequatur, ut homines, suæ curæ commissi, huic typo fingantur simillimi, & ad hanc quidem formam primigeneam, beati Lutheri ministerio, nobis restitutam, in fide & charitate quotidie magis magisque reformentur.

Quæ

1683. in 8. Christ. Eberh. Weismannus in introduct. in Memorabilia hist. eccles. P. II. p. 85. Stutgard 1719. & Ioach. Langius in Nachrichten T. 12. p. 88. f.

d) 2. Tim. I, 13. Vid. Witsii Exercit. XVI. de vita Timothei §. 5. ὑποτυπωσις των ὑγιαινοντων λογων exemplum est bene expressum sive formula quædam ac σκιαγραφια, quam in conspectu habemus, ut eius ductum sequamur. Paulus itaque, qui Theologiam τυπον διδαχης alio loco nuncupat, nihil aliud, quam id per hanc loquendi formulam indigitare videtur: Sermones meos, o Timothee, habe ut exemplar loquendi, cogitandi & faciendi. Quod eleganti παραφρασει ex Chrysostomo illustravit Theophylactus: Ὥσπερ ζωγραφος ἐγραψα σοι και ὑποτυπωσα μην εἰκονα και ἀρχετυπον, ἱνα προς τουτο ἀφορων και ἀυτος ζωγραφης ταυτην την ὑποτυπωσιν των ἐμων λογων. τουτεστι το ἀρχετυπον ἐχε, καν τι δεη ζωγραφησαι, ἀπ᾽ ἀυτης λαμβανε και ζωγραφει, παντα γαρ ἐναποκειται. Pictoris instar depinxi atque expressi imaginem atque archetypum, ad quem ipse respiciens, hanc sermonum meorum formam depingere possis: hoc est: archetypum habe, ac si quid pingendum fuerit, ab illa imagine sume ac pinge, illic enim omnia reposita sunt. Sic τυπος idem est quod ὑπογραμμος, forma quædam delineata, qualem nobis a Christo in perpessionibus esse relictam Petrus affirmat 1. Petr. II, 21. quem ut semper intuentes, ad parem virtutem excitemur.

Quæ mihi conſideranti in Veſtra, Venerabiles Fratres, ſuaviſſima præſentia, magnique illius Eccleſiæ noſtræ Reformatoris, Martini Lutheri, die, qui hodie in faſtis legitur, onomaſtico, a munere noſtro non alienum, ſed potius perquam apte eidem accommodatum viſum eſt argumentum, quod de Theologo, Reformatore perpetuo, brevibus exponeret, quodque ut attente & benevole audiatis, a vobis peto vosque rogito.

Non novam autem alicuius rei productionem, ſed iam productæ, corruptæ tamen atque depravatæ, reſtaurationem, vi nominis ſignificat reformatio. Cum autem novam formam res reformata ſortiri nonnunquam dicitur, non abſolute & de tali forma antea non exiſtente, ſed comparate & ſecundum quid, prout ad vitium rei ſeu ipſius depravationem reſpicitur, id eſt intelligendum.

Quæ ergo Eccleſiæ contigit reformatio, nihil aliud, niſi emendatio fuit & in meliorem formam reſtitutio. Homo enim, ſanitati reſtitutus, non aliam inde accipit ſubſtantiam, nec domus, reſtaurata & a ſordibus purgata, nova plane eſt cenſenda. Eccleſiæ autem reformatio, vel eſt ſolennis, quæ per providam Numinis curam, ſingulari ratione hic ſeſe exſerentem, ſubinde ei obtigit, e) vel perpetua, quæ miniſterio Eccleſiaſtico in emendando atque corrigendo quotidie incumbit.

Illam

e) Primæ omnium, quæ ſtatim hominum poſt lapſum facta eſt, reſtaurationis Eccleſiæ ſolennis documentum, Enochi, dein Noachi, poſtea Abrahami, Moſis, aliorumque temporibus, in ſacris literis legimus relatum. Vid. Luth. in Comment. ad Geneſ. Hos excipit Ioſua, ſacramentum circumciſionis, fidei Abrahamiticæ ſigillum,

Illam vero post ultimam, Lutheri ministerio factam, denuo anhelantes, Ecclesiam, molitionibus suis, magis conturbare quam reformare iure meritoque videntur. Hanc vero quærentes præcipuam muneris sacri partem esse expleturos arbitramur. Nobis quidem, Lutheri beati reformatione contentis, quoad doctrinam ipsam sublimius non est adscendendum. Verbum enim Dei, ut nota ecclesiæ veræ πρωτως seu primario dicta, pure adhuc docetur, & Sacramenta, tanquam verbi appendices δευτερως vel secundario, ut loquitur beatus Calovius, f) rite administrantur, adeoque quamvis multi hanc ecclesiæ emendationem non admiserint, neque illius formam culpa sua sequantur, novam

sigillum, per quadraginta annos oblivioni datum, restituens, Ios. V, 9. Hunc sequitur Samuel, cuius ministerio totus Israël a Dan usque ad Bersabam convertebatur. 1. Sam. III, 1. 20. 29. Maximum posterioribus temporibus reformationis solennis opus incepit Iosias, pius Rex Iudæorum, qui terram ab idololatria repurgando, legis libro, qui per multos annos ab hominum memoria fuerat remotus, reperto, cultum divinum ubique restauravit. 2. Chron. XXXIV. 1. Reg. XIII. Illustre est cumprimis Esdræ exemplum, qui post solutam populi Iudaici captivitatem, in eo fuit totus, ut Ecclesiam Israëliticam, a corruptelis, quæ eam mirum in modum deformaverant, denuo repurgaret. Tacemus cæterum, solennem illam & omnibus numeris absolutam, Ioh. Baptistæ & ipsius Salvatoris Ecclesiæ reformationem. Et quem fugit denique ultima, quam solennem appellare licet, Ecclesiæ reformatio, per beatum Martinum Lutherum a Deo feliciter perfecta, qua non novam quidem formam Ecclesia accepit, interim tamen solenni modo ad antiquam fidei & charitatis formam emendata fuit atque renovata? Confer b. Io. Henr. Maii Historiam Reformationis per Vet. & Novum Testamentum Francof. in 4.

f) B. Calovius in Exeges. A. C. Art. VII, 5. 13.

novam tamen Ecclesiæ mutationem quærere, hoc quidem temerarium foret atque infelici conatu innovandi studium redoleret. g)

Nihilo tamen secius, cum & inter eos, qui Ecclesiæ evangelicæ sacra profitentur, multi in magna partim ignorantia, non leviori partim impietate versentur, & provida Numinis cura Ecclesiæ ministerium, certis hominibus collatum, instituerit, ut lux præferatur errantibus, vacillantes autem confirmentur, immorigeri castigentur, & solatio perterriti erigantur; Theologo tanquam Ecclesiæ ministro pro muneris sacri ratione est datum, virtutem adnunciare eius, qui nos a tenebris ad lucem admirabilem vocavit h) homines insuper cum Deo ministerialiter reconciliare, ad imaginem, quam perdidimus, divinam, ad sanctitatem nimirum atque iustitiam magis magisque revocare, & sic perpetuum in munere suo agere reformatorem.

Tota vero eiusmodi Theologi reformatoris functio sacra, docendo, pietatem exercendo, impiosque redarguendo absolvitur.

Manet ergo summis Imperantibus tale ius reformandi proprium, ut eos severius excitent & corrigant, qui hac in re quoad externum divini Numinis cultum, quæ suarum sunt partium, negligunt, quod ius reformandi maiestaticum, non simpliciter a iure territorii dependet, sed potius legum

g) Nos habemus per Dei gratiam, Confessionem & Apologiam nostram, quæque iis consentientia docent Theologi nostri. Qui hæc sequi vult, ut nos facere, Deo adiuvante, constituimus, non opus habet ulteriori reformatione. Seckendorf. in Lutheranismo. p. 615.

h) 1. Petr. II, 9.

legum fulcris in Germania eſt munitum. i) Habentur inſuper fora quædam eccleſiaſtica, quæ conſiſtoria vocare ſolemus, a ſummo Imperante, quippe qui omnibus, quæ quotidie occurrunt, negotiis, etiam quoad ſacra expediendis, non ſufficit, conſtituta, quibus inter alia præſertim data eſt diſciplinæ eccleſiaſticæ cura, ut citentur, examinentur & puniantur malitioſi; quæque in tollendis abuſibus, corrigendis defectibus & promovendis Eccleſiæ commodis, cum Inſpectoribus cuiuslibet Diœceſeos, ipſorum nutui a ſummo Principe ſubiectis, quos Superintendentes appellare eſt conſuetum, invigilare ſolent.

Poſtulat autem pariter munus miniſtri Eccleſiæ ſacrum ex fine miniſterii, qui eſt reconciliatio hominum cum Deo, k) & incrementum in fide & ſanctitate, l) æſtimandum, convincere errantes & redarguere male viventes, quem in finem etiam ipſa ſacra nobis eſt data ſcriptura. m)

Hinc Theologus perpetuum agat Reformatorem, non ut ſuaſionibus ſolum, quæ utilia ſunt, promoveat, ſed etiam noxia

i) Vid. Keſtner (D. Henr. Ernſt) Diſputat. de iure reformandi in ſacris. Rinthel. 1699. Comparentur tamen I. G. Reinhardi meditationes de iure principum inprimis Saxoniæ ante tempora reformationis exercito. Halæ 1717. in 4. & Anonymi ſcriptum de iure reformandi ſtatuum imperii Romano Germanici, cuius cauſa controverſiam exortam cum Rittmeiero videre licet & in eiusdem Anonymi examine vindiciarum Rittmeierianarum & in Unſchuld. Nachr. 1717. p. 1105. in qua controverſia ius ſacra reformandi principibus Romano-Catholicis inprimis denegatum eſt.

k) 2. Cor. V, 19.

l) Epheſ. IV, 12.

m) 2. Tim. III, 16.

noxia quæque ad incredulitatem vel impietatem ducunt, indicet, & hac de causa eos adeat, in quorum positum est potestate, ut ea possint abrogare aut emendare.

Verum enimvero, non ad statum plane paradisiacum aut ad formam ævi apostolici ubique conformem Ecclesia evangelica temere est revocanda.

Talia molientibus commendandum est illud Senecæ effatum: Nulla ætas vacavit a culpa, &, si æstimare licentiam cuiusque seculi incipias, pudet dicere, nunquam apertius quam coram Catone esse peccatum. n)

Nostris quidem temporibus, quod proh dolor! in aprico est, & omnes Theologi cordati dolent, tam conspicua veteris Apostolicæ Ecclesiæ candoris, quam amoris erga Deum & homines non fucati, exempla, ubique ferme desiderantur.

Sed talem in his terris aream haud scimus, in qua nullæ tritico paleæ inveniantur admixtæ, vel agrum, in quo nulla cum frumento zizania succrescant.

Valet potius Salvatoris nostri consilium: Sinite ambo crescere usque ad messem, ne forte, malas herbas colligentes, frumentum una cum eis eradicetis. Messis autem tempore mandabo messoribus, ut primum malas legant herbas, ac in manipulos colligant comburendas, frumentum autem in meum comportent horreum. o)

Habuit & Apostolica Ecclesia nævos suos, ideoque hodiernam ab omni labe non esse immunem minime dubitamus. p)

n) Epist. Senec. 97.

o) Matth. XIII, 29. & 30.

p) Vid. b. VVernsdorf. in Disput. de Absolutismo morali, eoque

Interim tamen his temporibus, quibus fere ubique antiquus fidei & charitatis rigor laxatur, eiusque ardor, ut publica docent documenta, tepeſcit, in dies creſcenti incredulitati, perfidiæ atque hypocriſi, obviam eatur ab iis neceſſe eſt, quibus hominum tam care redemtorum ſalus curæ cordique debet eſſe.

Quam ob rem ſicut quilibet ordo in id quotidie incumbit, ut reformet, emendet & promoveat res ſuas, Princeps & magiſtratus in republica, paterfamilias in domo ſua, ita non minus Theologus idem curare tenetur in Eccleſia. q)

Huius

Theologico VVitteb. 1715. & eiusdem Diſput. de cautelis circa practicum in reliq. & theol. Aph. XII. & ſeqq. comparetur dictum Paulinum 1. Cor. V, 9.

q) Aequum atque iuſtum eſt, quemvis Eccleſiæ miniſtrum pro ſuo modulo, ſed ordine ac decenter conferre operam, ut tot mala, quæ in eccleſia graſſari cum dolore conſpicimus, eiici foras poſſint. Vid. D. Ioh. Bened. Carpzovii Programma de Luthero Reformatore Lipſ. 1690. Quodſi de corruptelis Eccleſiæ diſſerendum nobis eſt, aliæ omnino ſunt, quæ ad vitam & mores hominum pertinent, aliæ contra, quæ ad miniſterium verbi & uſum Sacramentorum referuntur. Ab illis quidem nunquam Eccleſiam orthodoxam vel fuiſſe, vel deinceps fore immunem, ſacræ literæ aperte & diſerte teſtantur, tantumque abeſt, ut Eccleſiæ noſtræ hoc nomine patrocinemur, ut potius cordati Eccleſiæ miniſtri emendare, corrigere & arguere corruptos hominum mores, præcipuam muneris ſui partem eſſe arbitrentur. Atque hæc reformatio fere quotidiana eſt. V. Neumannus in Diſp. de Papatu Eccleſ. Orthod. §. VIII. p. 15. Impius tamen fuit Odelemius, qui reformatione Lutheri ſectandi ſtudium concitatum maxime eſſe contendit in præf. præmiſſa dem Myſtiſchen Hauß der gottſel. Chiſtes zu

Huius enim eſt, non imbecilles tantum atque titubantes hominum regere regreſſus, ſed ut omnia ſimul decenter & ordine ad formam ſanorum verborum in ſacris literis traditam & b. Lutheri miniſterio reſtitutam, r) fiant, ſollicite providere.

Adeoque ſuperſtitionem, incredulitatem, impietatem, & quæcunque fidem atque charitatem impedire videntur, eliminare, actionum ſacrarum confuſionem evitando, omnia ad iuſtam diſciplinæ, in ordinationibus Eccleſiaſticis præſcriptæ, normam revocare, ſcandalum & effrænatam hominum peccandi libidinem reprimere ſolicite ſtudebit.

Veritas quidem evangelica tum in libris noſtris Symbolicis, tum in Lutheri & multorum aliorum ſanorum Doctorum ſcriptis, luculenter expoſita proſtat; Cum vero

 multi

zu Corintho 1719. in 4. Quo peior eſt Chriſt. Democritus im Anfang, Mittel und Ende der Orthodoxie und Heterodoxie.

r) Legantur hæcce uberius expoſita in D. Adami Rechenbergii program. de iuſta Lutheri reformatione. Lipſ. 1705. Es iſt billig daß Lehrer und Prediger an der Reformation ihrer Gemeinden durch Lehren, Straffen, Warnen, Ermahnen und Wiederlegen nichts ermangeln laſſen; demnach wundern muß, daß ſeine Galater ſich ſo bald hatten abwenden laſſen von dem der ſie beruffen, in der Gnade Chriſti, auf ein ander Evangelium. Galat. I, 6. und befiehlet Tito vollends anzurichten, da ers gelaſſen. Tit. I, 5. Ja Chriſtus ſelbſt, nach dem er doch drey mahl den Tempel zu Jeruſalem mit ſonderbahrer Sorgfalt und Eyfer reformiret, hat doch ſeinen Jüngern und Apoſteln noch genug darinnen und ſonſt zu fegen und zu ſaubern hinterlaſſen müſſen. M. Gottfr. Balduini Sonn- und Feſttäglicher Zeiten Gewinn. Dom. 10. p. Trinit. Quæſt. Ob keine Kirche ſo rein und vollkommen, die nicht einer Reformation bedürfftig ſey?

multi male docti eandem explicatam vel non intelligant, vel malitiose in perversos detorqueant sensus, imo non pauci ab illius tramite impie recedere minime erubescant, perpetua errorum atque vitiorum opus est emendatione, quam leges Ordinationum & Visitationum Ecclesiasticarum a ministris Ecclesiæ publice requirunt.

Quod si denique Ecclesia nostra in sensu latiori sumta, quatenus quoad societatem externam improbos & hypocritas iuxta octavum Augustanæ nostræ invariatæ Confessionis Articulum complectitur, nulla amplius indigeat reformatione: pœnitentia quoque ac renovatione vitæ quotidianæ haut erit opus, eiusque exercitium, quotidie ab animarum curatoribus, frustra inculcabitur. Sed quantum ad eiusmodi Theologi reformatoris imaginem pertineat, inter *Vos* omnes, *Fratres charissimi*, constabit.

Tremendum sane onus nostris humeris impositum videmus, animarum curam, emendationem & ad sanorum verborum typum formationem, in hac vita imperfecta, perpetuam suscipere, uniuscuiusque insuper nostræ curæ subiecti virtutes nosse atque vitia, postea moderari, malis mederi, bonorum quærere profectum, doctrinam tandem atque disciplinam temperare, ita ut neque severitate, neque indulgentia nimia, animas perdamus, sed cunctos molestissimi muneris numeros debite impleamus, omnem operam navare.

Loquimur ergo hic de Theologo, non qui qualemcunque eamque superficiariam rerum sacrarum fovet notitiam, & magis ad vitæ sustentationem, quam salutem animarum, quærendam, munus sacrum suscepit, quo sæpius neque debita sapientia & prudentia, neque pietate necessaria atque

atque iuſto zelo fungitur; ſed qui gaudeat tam ſolida atque accurata fidei chriſtianæ notitia, ut non ſolum poſſit, verum etiam velit Theologi reformatoris ſuimet ipſius & gregis commiſſi perpetui, officio rite perfungi, qui non ſatis habeat, fidem ſibi comparaſſe ſubiectivam, ſed qui circa alios quoque miniſterialiter ſalvandos, per omnes dies, quantum valet, ſit occupatus.

Quo itaque Theologus animas corrigendas ab interitu revocare & ad fidem æque ac pietatem reformare queat feliciter, ad omne opus bonum, præſertim ab Eccleſiæ miniſtro a Paulo requiſitum, inſtructus s) inveniatur.

Hinc in ſacris literis potens, de Deo rebusque divinis recte ſentiat, libros Eccleſiæ noſtræ ſymbolicos teneat, veritatem cœleſtem ut cuſtodire & ab adverſariis defendere ſciat. Porro ſit aptus ad docendum, ut ſanam doctrinam dextre, convenienter, ſolide, ordinate, atque perſpicue explicare, aliisque, verbum Dei rite ſecando, poſſit communicare. (*)

Pieta-

s) 2. Tim. III, 17. Ideo gentium doctor Paulus omnem ſcripturam θεοπνευστον utilem eſſe dixit ad doctrinam, ad reprehenſionem, ad correctionem, ad iuſtitiæ diſciplinam, ut ἀνθρωπος θεȣ homo Dei, Deo ſpeciali quadam ratione conſecratus, ἀρτιος ſit, aptus προς παν ἐργον ἀγαθον, ad omne opus bonum comparatus, ubi quin per ἀγαθον ἐργον ea opera intelligat, quæ ſpeciatim ab eccleſiæ miniſtris requiruntur, non videtur dubitandum, etſi neutiquam excludenda ſint, quæ Eccleſiæ miniſtris cum quibusvis Chriſtianis ſunt communia. Buddæus in Inſtit. Theol. Dogm. Libr. I. c. II. de revel. & Scriptura ſacra §. 38.

(*) Hæc miniſtri Eccleſiæ fidei peritia, e legitimo ſcripturarum & con-

Pietate non minus se commendet haut fucata & vitam confessioni conformem, munere dignam, agat, non quasi verbi divini ab illa dependeat efficacia, sed partim, ne, alios ministerialiter salvans, ipse pereat & culpa alios corrigentem ipsum doctorem redarguat, partim, ne salutarem verbi divini fructum intercipiat, infirmos offendat, securos obduret, paucis, ne, quantum doctrina forsan prosit & emendet, tantum noceat exemplo.

Praeterea maneat animo, in formandis & reformandis animabus, forti atque intrepido, cum omnis periculi ab hominibus metuendi vel commodi accipiendi contemtu, ut nullo, qua rem ipsam, personarum habito respectu, religionis causam serio agens, Dei solius gloriam, Ecclesiaeque quaerat emolumentum.

Tandem se ubique sistat in hoc negotio prudentem. Respiciat homines emendandos & ad deperditam Dei imaginem magis magisque reformandos.

Aliter salvatoris ipsius exemplo errantes, aliter hypocritas & pertinaces sciat tractare: Aliter versetur, ad monitum Pauli Apostoli, in reprehendendo sene, aliter iuvene.

In quibusdam corrigendis, uti Nathan Davidem reprehendebat, singulari velut artificio utatur, alios praefractae frontis peccatores, saepius iam admonitos, legis fulmine, minime tamen iracundiae affectui indulgens, sed iusto

conscientiae sanctificatae usu quotidiano impetrata, est unctio omnia docens 1. Ioh. II, 27. dicenda, quae tamen linguarum & disciplinarum adminicula non excludit, quarum illae apertam, hae distinctam, eruendi & docendi rationem suppeditant.

iusto zelo, omni animi modestia temperato, aggrediatur. t)

Prudenter denique habeat simul rationem temporum, ita, ut, quamvis sanam doctrinam εὐκαίρως καὶ ἀκαίρως, seu eo tempore, quo toleratur & non toleratur, tractet atque inculcet, neque tempus, quo fervens seriaque correctio errantibus magis placeat, expectet, prudenter tamen ad suum finem rite consequendum agat, bene gerendæ rei occasionem non quidem dimittat, commodius vero aliquando expectet tempus ita, ut, quæ non in tempore dicta aut acta esse videantur, tantisper iure seponat.

Cito enim naufragium facit, qui obluctatur ventis & pelago, ac, qui nihil plane tempori concedit, perpetuum quasi

t) Monstra mihi hominem, qui sui neque contemptor neque admirator sit, qui divinæ munificentiæ dona procul invidia æquo pretio in aliis æstimat, qui affectus in ordinem cogere & animum, linguam & stylum moderari didicit, qui res quasque suis prudenter momentis librat, easque ita prosequitur, uti singularum genio convenit, qui neque rigidus, neque mollis est, sed tractabilis; sine pusillanimitate lenis, sine lentitudine patiens, sine tetricitate gravis, sine iactantia fortis, sine contumacia constans, talem inquam mihi monstrato hominem, & ego cum vere modestum virum appellabo. Witsius in Orat. Inaugur. Leidens. 1698. de Theologo modesto. Comparetur Hoffmanni (Gustavi Christophori) oratio inaugural. de ea, quæ Theologum apprime decet, animi moderatione, Kiliæ 1730. Vid. porro Summe Vener. Mosheim in disp. de theologo non contentioso. Idem de præcipuis doctoris Evangelici virtutibus, mansuetudine & lenitate.

quaſi bellum cum tempore gerens, finem ſibi propoſitum magis evertet, quam ad votum obtinebit. u)

Officii ergo noſtri parte haud poſtrema fungemur, *Venerabiles Fratres*, cum ſic Theologi reformatoris ideam brevibus iam delineatam, per quotidianas, de eccleſiæ commodis, curas debite ſequamur.

Semper enim & a nobis ad unum omnibus, animarum, quos Deus conſtituit, curatoribus, ut omni qua par eſt dexteritate, fide atque exemplo, redemtos, noſtræ curæ commiſſos, ad imaginem in ſanctitate & iuſtitia divinam, magis magisque reformemus, eſt allaborandum.

Apoſtoli itaque monitum, Eccleſiæ miniſtros iubens adhortari in ſana doctrina, & arguere contradicentes, x) nulla unquam oblivione ſimus obliteraturi.

Perniciem ex incredulitate ac impietate propullulantem,

---

u) Vid. b. VVernsdorffii Diſputat. elegant. de fervore, tepore, & frigore Theologico. Et legatur, quæ ſumme vener. D. Ernſt Valent. Læſcher diſſerit; in hiſtoria von den Religions mot. in Vorbericht p. 24. quatuor ibidem in exercendo zelo gradus ſtatuens. Evolv. porro Quenſted, in Ethica paſtorali p. m. 358. Semper in Theologo coniungenda eſt fidelitas prudentiæ; ut non debite ſolum ac ſtudio indefeſſo omnia curet & promptus ſit, ſed apte quoque ſciat cuivis in tempore alimentum dare; docente Salvatore Matth. XXIV, 45. conf. 2 Tim. II, 2.

x) Tit. I, 9. Videatur diſſert. epiſtol. ad hunc locum, exhibens theologum Αντεχομενον τȣ κατα την διδαχην πιςȣ λογȣ &c. Aut. M. Ioh Chriſtoph. Fritſch, Lipſ. 1734. Verbum παρακαλειν adhortari, ſtricte equidem ſignificat rogare, precari, hortari; ſed latius accipiendum eſſe puto ita, ut facultatem docendi, monendi & conſolandi ſimul connotet. Illud pertinet ad officium didaſcalicum, iſtud ad pædeuticum & epanorthodicum, hoc vero ad paracleticum.